სოციალური ფაქტორების გავლენა კომუნიკაციურ სისტემებზე: საერთაშორისო და ქართული კვლევების შედარებითი ანალიზი

ირინე გოგიჩაიშვილი
სოციალური მეცნიერებების დოქტორანტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი)
gogichaishvili.irine24@gtu.ge
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-7418-3028

DOI: 10.52340/splogos.2026.01.12

აბსტრაქტი

სტატია იკვლევს თანამედროვე კომუნიკაციის სოციალურ ფაქტორებს საერთაშორისო და ქართული კვლევების შედარებითი ანალიზის საფუძველზე. თეორიული ჩარჩო ეფუძნება იურგენ ჰაბერმასის, ირვინგ გოფმანისა და ნიკლას ლუმანის თეორიებს, რაც უზრუნველყოფს კომუნიკაციის მრავალგანზომილებიან ინტერპრეტაციას.

მეთოდოლოგიურად გამოყენებულია ანალიტიკური, შედარებითი, სისტემური და ექსტრაპოლაციური მიდგომები, რომელთა მეშვეობითაც საერთაშორისო კვლევების შედეგები ინტერპრეტაციულადაა ადაპტირებული ქართულ სოციალურ კონტექსტზე.

ინტეგრირებული ანალიზი აჩვენებს, რომ კომუნიკაციის სტრუქტურაზე გადამწყვეტ გავლენას ახდენს სოციალური უთანასწორობა, კულტურული კოდები და ციფრული წვდომა. ექსტრაპოლაციური მიდგომა იძლევა პროგნოზს გლობალური ტენდენციების გავრცელების შესახებ ქართულ საზოგადოებაში, სადაც კომუნიკაციის სისტემა ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია.

საკვანძო სიტყვები: კომუნიკაცია, სოციალური ფაქტორები, ექსტრაპოლაცია, დისკურსი, ციფრული ჩართულობა.

The Impact of Social Factors on Communication Systems: a Comparative Analysis of International and Georgian Studies

Irine Gogichaishvili
PhD Student of Political Science,
Georgian Technical University
gogichaishvili.irine24@gtu.ge
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-7418-3028

Abstract

This article analyzes the social factors shaping modern communication through a comparative perspective between international and Georgian studies. The framework draws on Jürgen Habermas, Erving Goffman, and Niklas Luhmann, enabling a multidimensional interpretation of communication. Analytical, comparative, systemic, and extrapolative methods are used to interpret and adapt international findings to the Georgian context.

The analysis reveals that communication structures are shaped by social inequality, cultural codes, and digital access. The extrapolative approach highlights the diffusion potential of global trends within Georgian society, where communication systems remain under formation.

Keywords: communication, social factors, extrapolation, discourse, digital inclusion.

თანამედროვე სამყაროში კომუნიკაცია წარმოადგენს არა მხოლოდ ინფორმაციის სწრაფი მიმოცვლის მექანიზმს, არამედ სოციალურ პროცესს, რომლის სტრუქტურასა და დინამიკას განსაზღვრავს ზოგი სოციალური ფაქტორი. კომუნიკაციურ ქცევაზე გავლენას ახდენს **ასაკი და თაობათა სხვაობა,** რაც განსაზღვრავს როგორც ტექნოლოგიების გამოყენების უნარს, ისე საკომუნიკაციო არხების არჩევანს: ახალგაზრდები მეტად მიმართავენ ციფრულ პლატფორმებს,

ხოლო უფროსი თაობა – ტრადიციულ მედიას, რაც დაკავშირებულია ტექნოლოგიურ ბარიერებსა და მედიაწიგნიერების დეფიციტთან. **გენდერული განსხვავებები** ასახავს კულტურულად ჩამოყალიბებულ როლებს: ქალები, როგორც კვლევები მიუთითებს, ხშირად იყენებენ კომუნიკაციას ემოციური ურთიერთობებისა და სოციალური მხარდაჭერის გასაძლიერებლად, მაშინ, როცა მამაკაცები უფრო ორიენტირებულნი არიან ინფორმაციულ და საჯარო დისკურსზე.

კომუნიკაციის ხარისხზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს **განათლების დონე,** რომელიც განსაზღვრავს როგორც ინფორმაციის კრიტიკული აღქმის უნარს, ისე მრავალარხიანი კომუნიკაციის შესაძლებლობას; შესაბამისად, განათლება პირდაპირ კავშირშია როგორც მედიაწიგნიერებასთან, ისე დისკურსულ ჩართულობასთან. სოციალური სტატუსი და პროფესიული გარემო ასევე ჩამოაყალიბებს კომუნიკაციურ უნარებსა და საჭიროებებს – მაღალი ეკონომიკური და პროფესიული რესურსები, როგორც წესი, უზრუნველყოფს ტექნოლოგიებზე უფრო ღრმა წვდომას და ციფრული ჩართულობის მაღალ დონეს, მაშინ, როცა დაბალი სტატუსი ხშირად დაკავშირებულია ინფორმაციული ბარიერებითა და შეზღუდული საკომუნიკაციო შესაძლებლობებით.

საბაზისო მნიშვნელობა აქვს **ციფრულ წვდომასა და ტექნოლოგიურ უნარებს,** რომლებიც თანამედროვე საზოგადოებაში კომუნიკაციის წინაპირობად იქცა: ინფრასტრუქტურული შეზღუდვები, მოწყობილობების ხელმისაწვდომობა და ციფრულიწიგნიერების ნაკლებობა პირდაპირ ზღუდავს ინდივიდის უნარს სრულფასოვნად ჩაერთოს საინფორმაციო სივრცეში. ასევე, **სოციალური კაპიტალი** – სოციალური ქსელების სიმტკიცე და ურთიერთობების მრავალფეროვნება – ზრდის ინფორმაციის მიმოცვლის ინტენსივობას და ხელს უწყობს სოციალური ინტეგრაციის პროცესს, მაშინ როცა სუსტი ქსელები დაკავშირებულია ინფორმაციული იზოლაციის რისკთან.

მედიაგარემო და მედიაწიგნიერება მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს, როგორ აღიქვამენ ინდივიდები ციფრული მედიის შინაარსს: მაღალი მედია-კრიტიკული უნარი ამცირებს დეზინფორმაციისადმი მგრძნობელობას და

აყალიბებს უფრო სტაბილურ, დემოკრატიულ კომუნიკაციურ გარემოს. კულტურული ნორმები და ღირებულებები განსაზღვრავს საკომუნიკაციო ქცევის მოდელებსა და სოციალურ მოლოდინს – ინდივიდუალისტურ კულტურებში კომუნიკაციაში დომინირებს თვითგამოხატვა, ხოლო კოლექტივისტურ სივრცეში მნიშვნელობა ენიჭება ჰარმონიის შენარჩუნებასა და როლების სტაბილურობას.

ამ ფაქტორების ერთობლივი მოქმედება ქმნის ანალიტიკურ საფუძველს, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნული კვლევების ინტერპრეტაცია და იმის შეფასება, თუ როგორ აყალიბებს სოციალური სტრუქტურა თანამედროვე საკომუნიკაციო პრიორიტეტებს და დისკურსის ფორმებს.

წინამდებარე კვლევა ეფუძნება მეორადი მონაცემების ანალიზს (სამაგიდო კვლევა), რომლის ფარგლებში განხორციელდა საერთაშორისო და ეროვნული კვლევების სისტემური მიმოხილვა, შედარება და ინტერპრეტაცია. აღნიშნული მეთოდოლოგიური მიდგომა საშუალებას იძლევა, სოციალური ფაქტორების ზეგავლენა კომუნიკაციურ პროცესებზე შეფასდეს უკვე არსებული ემპირიული მონაცემების საფუძველზე, ახალი მონაცემების შეგროვების გარეშე. კვლევაში გამოყენებული მეორადი წყაროები განიხილება როგორც ანალიტიკური რესურსი, რომლის მეშვეობითაც გამოიკვეთება სოციალური ფაქტორების მოქმედების მექანიზმები სხვადასხვა სოციალურ კონტექსტში.

აღნიშნული სტატიის **სამეცნიერო სიახლე** ისაა, რომ იგი ერთიან ანალიტიკურ ჩარჩოში აერთიანებს გერმანელი სოციოლოგების იურგენ ჰაბერმასისა და ნიკლას ლუმანის და ამერიკელი სიოციოლოგის ირვინგ გოფმანის თეორიულ მიდგომებს და მათ საფუძველზე ახორციელებს თანამედროვე კომუნიკაციის სოციალური ფაქტორების ინტეგრირებულ ინტერპრეტაციას.

კვლევის სიახლე გამოიხტება ასევე საერთაშორისო და ქართული კვლევების ერთობლივ ანალიზში, რომლის საფუძველზეც გლობალური ტენდენციები შეფასებულია ქართულ სოციალურ კონტექსტში.

სტატიაში კომუნიკაციის სოციალური ფაქტორები გააზრებულია როგორც ურთიერთდაკავშირებული სისტემა, სადაც ასაკი, განათლება, სოციალური სტატუსი, გენდერი და ციფრული წვდომა ერთობლივად ახდენს გავლენას კომუნიკაციური სისტემების ფორმირებასა და დინამიკაზე.

თანამედროვე კომუნიკაციის სოციალური ფაქტორების შესასწავლად სტატიაში განვიხილავთ სამ ძირითად **საერთაშორისო კვლევას.** ესენია Quan-Haase, Harper & Wellman (2021)[154], "Pew Research Center" (2024)[155] და "*Digital 2025 Global Overview Report*"[156] ჩატარებული კვლევები. მათი შედარებითი ანალიზი საშუალებას იძლევა გამოიკვეთოს გლობალური ტენდენციები, რომლებიც შემდგომ ექსტრაპოლირებულია ქართულ სოციალურ კონტექსტზე.

Quan-Haase, Harper და Wellman-ის კვლევა "Communication in the Life Course: Social Support in East York" (2021) წარმოადგენს თვისებრივ ანალიზს ციფრულ ეპოქაში სოციალური ურთიერთობების შესასწავლად. კვლევა მოიცავდა 101 რესპონდენტს ტორონტოს "East York"-ის რაიონიდან და ეფუძნებოდა ნახევრადსტრუქტურირებულ სიღრმისეულ ინტერვიუებს. მიზანი იყო სოციალური მხარდაჭერის ფორმებისა და კომუნიკაციის არხების შეფასება თაობათა ჭრილში.[157]

მთავარმა მიგნებამ აჩვენა, რომ კომუნიკაციის არხების არჩევანი მჭიდროდაა დაკავშირებული ასაკთან: ახალგაზრდები ინტენსიურად იყენებენ სოციალური მედიის პლატფორმებს ("Facebook", "FaceTime", "Skype") თვითპრეზენტაციისა და სოციალური კავშირის გასაძლიერებლად, ხოლო ხანდაზმულები ამჯობინებენ

[154] *ანაბელ ქუან-ჰეისი – ტორონტოს უნივერსიტეტის პროფესორი, სოციალური ქსელებისა და ციფრული კომუნიკაციის მკვლევარი; ტიფანი ჰარპერი – კომუნიკაციის კვლევების სპეციალისტი; ბარი უელმანი – სოციოლოგი, სოციალური ქსელების ანალიზის ერთ-ერთი წამყვანი მკვლევარი.*

[155] "Pew Research Center" – დამოუკიდებელი ამერიკული კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც ახორციელებს სოციოლოგიურ, მედია და ტექნოლოგიური ტენდენციების მასშტაბურ გამოკითხვებს. 2024 წლის ანგარიში წარმოადგენს სოციალური მედიის გამოყენებისა და დემოგრაფიული სხვაობების რაოდენობრივ ანალიზს აშშ-ში.

[156] "Digital 2025 Global Overview Report" წარმოადგენს ყოველწლიურ საერთაშორისო მიმოხილვას, რომელსაც ამზადებენ "DataReportal, We Are Social და Meltwater". ანგარიში აერთიანებს გლობალური ციფრული ეკოსისტემის ძირითად ტენდენციებს, მათ შორის ინტერნეტზე წვდომის დინამიკას, სოციალური მედიის გამოყენების სტატისტიკას და მომხმარებელთა ქცევის ცვლილებების ანალიზს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მიხედვით.

[157] Quan-Haase, Anabel, Harper, Todd, Welman, Barry 2021

სატელეფონო ზარებსა და პირად შეხვედრებს ტექნოლოგიური უნარის ნაკლებობის გამო.

გოფმანის დრამატურგიული მოდელის თვალსაზრისით, ახალგაზრდების ქცევა შეიძლება ჩაითვალოს სოციალური „სცენის“ ახალ ფორმად, სადაც თვითპრეზენტაცია იქცა კომუნიკაციის ძირითად მიზნად. ლუმანის სისტემური მიდგომა კი, ხანდაზმულთა ციფრულ ჩართულობას განმარტავს, როგორც სისტემურ ბარიერს – მათ ხშირად არ გააჩნიათ საჭირო „კოდები“ ციფრულ სისტემაში ეფექტური კომუნიკაციისთვის.[158] ასეთ პირობებში მნიშვნელოვნად იზრდება ე. წ. “*warm experts*“-ების (ოჯახის წევრები, ახლობლები) როლი, რომლებიც ხელს უწყობენ ხანდაზმულთა ინტეგრაციას ტექნოლოგიურ გარემოში.

კვლევის შედეგებმა ასევე აჩვენა, რომ სატელეფონო კომუნიკაცია რჩება ყველაზე ემოციურად მჭიდრო არხად ყველა ასაკობრივ ჯგუფში. ეს მიგნება თანხვდება ჰაბერმასის ხედვას, რომლის მიხედვითაც რეალური ურთიერთგაგება ხშირად მიიღწევა უშუალო, ორმხრივ ურთიერთობებში, ვიდრე ტექნოლოგიურად შუამავალ არხებში.[159]

საერთო ჯამში, Quan-Haase et al. (2021) ადასტურებს, რომ სოციალური ფაქტორები – ასაკი, სტატუსი და განათლება – განსაზღვრავს არა მხოლოდ კომუნიკაციის არხებს, არამედ თავად კომუნიკაციური ურთიერთობის შინაარსს. საშუალო ასაკის მონაწილეები ამ მხრივ წარმოადგენენ „გარდამავალ ფენას“, რომელიც აერთიანებს ტრადიციულ და ციფრულ კომუნიკაციურ ფორმებს – ეს კი, ასახავს ლუმანის სისტემურ ხედვას სოციალური სუბსისტემების ფუნქციურ ურთიერთგადაკვეთაზე.

ასევე მიმოვიხილავთ მეორე კვლევას, რომელიც “Pew Research Center“-მა 2024 წელს ჩაატარა. ეს მასშტაბური რაოდენობრივი კვლევა (N = 5,733) შეისწავლის სოციალური მედიის გამოყენების დემოგრაფიულ და ქცევით განსხვავებებს.

[158] Luhmann, Niklas. 1995. *Social Systems.* Stanford: Stanford University Press.

[159] Habermas, Jürgen. 1984. *The Theory of Communicative Action.* Boston: Beacon Press.

შედეგებმა ცხადყო, რომ ასაკი, განათლება და გენდერი გადამწყვეტ როლს ასრულებენ პლატფორმების შერჩევასა და გამოყენების ინტენსივობაში: "YouTube"-ს იყენებს აშშ-ის მოსახლეობის 83%, "TikTok"-ს – 62% ახალგაზრდების სეგმენტში, მაშინ როცა 65+ ასაკობრივ ჯგუფში მაჩვენებელი მხოლოდ 4%-ია.

ეს ასახავს იმ დისკურსულ უთანასწორობას, რასაც ჰაბერმასი აღწერს, როგორც ინფორმაციული თანასწორობის დეფიციტს – ასაკობრივი და ტექნოლოგიური სხვაობა ზღუდავს მოქალაქეთა მონაწილეობას საჯარო დისკურსში.

განათლების ფაქტორი კიდევ უფრო ამძაფრებს განსხვავებებს: „LinkedIn"-ის მომხმარებელთა უმეტესობა უმაღლესი განათლების მქონეა, ხოლო "Reddit"-ისა და X-ის აუდიტორია შედგება ინფორმაციულად აქტიური და კრიტიკულად მოაზროვნე ინდივიდებისგან. ჰაბერმასის თეორიის ჭრილში, ინტელექტუალური რესურსებით უზრუნველყოფილი ადამიანები უკეთ არიან პოზიციონირებულნი საჯარო კომუნიკაციის სივრცეში და ახდენენ დისკურსის ტონალური დომინირების ფორმირებას.

გენდერული განსხვავებები გამოიხატა კომუნიკაციის შინაარსშიც: ქალები მეტწილად იყენებენ ვიზუალურ თვითპრეზენტაციის პლატფორმებს ("Pinterest", "Instagram"), მამაკაცები კი – ინფორმაციულ და ანალიტიკურ სივრცეებს ("YouTube", "Reddit"). გოფმანის მიდგომით ეს ასახავს სოციალური როლების შესრულების განსხვავებულ სტრატეგიებს, სადაც გენდერული ნარატივები განსაზღვრავს თვითპრეზენტაციის სტილსა და მიზანს.

კვლევა ცხადყოფს, რომ ციფრული წიგნიერება და თაობათა განსხვავება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს კომუნიკაციურ ჩართულობაზე: ახალგაზრდებისთვის სოციალური მედია თვითრეალიზაციისა და იდენტობის კონსტრუირების ინსტრუმენტია, ხოლო უფროსი თაობისთვის – ინფორმაციის მიღების საშუალება. ლუმანის სისტემური ხედვით, ეს განსხვავება წარმოადგენს კომუნიკაციური სუბსისტემების კოდების ცვლას – ემოციური თვითგამოხატვისა და ინფორმაციული მიზნების თანაარსებობას.

საერთო ჯამში, “Pew Research Center“-ის კვლევა ადასტურებს, რომ სოციალური მედია იქცა არა მხოლოდ კომუნიკაციის არხად, არამედ სოციალურ სივრცედ, სადაც იდენტობა, სტატუსი და ჩართულობა ურთიერთდაკავშირებულად მოქმედებენ. ეს დასკვნა აერთიანებს ჰაბერმასის მაკროსოციალურ და გოფმანის მიკროსოციალურ პერსპექტივებს, აჩვენებს რა, რომ სოციალური ფაქტორები ქმნის კომუნიკაციის შინაარსობრივ სტრუქტურას და განსაზღვრავს ინდივიდთა პოზიციას თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში.

სწორედ ამ გლობალური ტენდენციების ფართო მასშტაბით გასააზრებლად მნიშვნელოვანია ისეთი კომპლექსური ანგარიშების განხილვა, როგორიცაა “Meltwater“-ისა და “We Are Social“-ის “Digital 2025 Global Overview Report“, რომელიც ციფრული კომუნიკაციის დინამიკას უკვე გლობალურ დონეზე ასახავს. ანგარიშის მიხედვით, ინტერნეტის მომხმარებელთა რაოდენობა 5 მილიარდს აჭარბებს, ხოლო სოციალური მედიის მომხმარებლები 4.7 მილიარდზე მეტს შეადგენს, რაც მიუთითებს ციფრული კომუნიკაციის მასშტაბურ გავრცელებაზე.

ანგარიში ასევე აჩვენებს, რომ სოციალური მედია თანამედროვე საზოგადოებაში იქცა არა მხოლოდ კომუნიკაციის, არამედ სოციალური ინტერაქციის, თვითპრეზენტაციისა და ინფორმაციის გავრცელების ძირითად სივრცედ. ამ კონტექსტში ციფრული წვდომა და ტექნოლოგიური ჩართულობა განიხილება როგორც ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს ინდივიდის კომუნიკაციურ შესაძლებლობებსა და სოციალურ პოზიციას.

გლობალური ტენდენციების ეროვნულ დონეზე გააზრება საჭიროებს მათ ემპირიულ ხელახლა შემოწმებას კონკრეტულ სოციალურ კონტექსტში, რაც განაპირობებს ქართული მონაცემების ანალიზის აუცილებლობას. ქართული ემპირიული მონაცემების ანალიზი ეფუძნება სამ ძირითად წყაროს: 1) კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის (“CRRC“) – კავკასიის ბარომეტრისა და მედიის კვლევას; 2) საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის კვლევებს ციფრულ ჩვევებზე და 3) სახალხო დამცველის ანგარიშებს, რომლებიც შეეხება ინფორმაციული თანასწორობისა და ხელმისაწვდომობის საკითხებს. მათი

შედარებითი ანალიზი აჩვენებს, რომ საქართველოში კომუნიკაციის სოციალურ სტრუქტურაზე გავლენას ახდენს როგორც ტექნოლოგიური, ისე კულტურული და ნორმატიული ფაქტორები.

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის (“CRRC“) კავკასიის ბარომეტრის კვლევის ბოლო მონაცემებით (2022–2024), მოსახლეობის 69% ძირითად ინფორმაციას იღებს ტელევიზიიდან, 22% – ონლაინ მედიიდან, ხოლო 19% – სოციალური ქსელებიდან.

ეს მიუთითებს, რომ ტრადიციული მედია კვლავ დომინირებს, თუმცა, ციფრული არხების გამოყენება მკვეთრად იზრდება ახალგაზრდებში (18–34 წელი). თაობათა შორის განსხვავება ცხადია: ახალგაზრდა თაობა ინტერნეტს იყენებს ახალი ამბების, კულტურული შინაარსისა და თვითგამოხატვისთვის, მაშინ როცა უფროსი ასაკის ჯგუფები (55+) უპირატესობას სატელევიზიო და რადიო მაუწყებლობას ანიჭებენ.

ჰაბერმასის თეორიის მიხედვით, ეს ასიმეტრია ასახავს საჯარო დისკურსში წვდომის უთანასწორობას – ტექნოლოგიური უნარი და სოციალური კაპიტალი განსაზღვრავს მოქალაქეთა მონაწილეობას კომუნიკაციურ სივრცეში. განათლების დონე პირდაპირ კავშირშია ინფორმაციის წყაროების მრავალფეროვნებასთან: უმაღლესი განათლების მქონე პირები იყენებენ მინიმუმ სამ არხს, მაშინ როცა საშუალო განათლების მქონე მოქალაქეები ხშირად შემოიფარგლებიან მხოლოდ ტელევიზიით. ეს ადასტურებს, რომ ინფორმაციული მრავალფეროვნება სოციალური კაპიტალის ფორმაა, ხოლო გოფმანის ხედვით – სოციალური როლების გაფართოების საშუალება: ინდივიდები, რომლებიც ერთდროულად მოქმედებენ მრავალ კომუნიკაციურ „სცენაზე“, უკეთ ახერხებენ საკუთარი პოზიციის დამკვიდრებას საზოგადოებრივ დისკურსში.

გენდერული სხვაობებიც შესამჩნევია: ქალები უფრო აქტიურები არიან სოციალურ ქსელებში ემოციური თვითგამოხატვის თვალსაზრისით, ხოლო მამაკაცები – პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ დისკუსიებში. ეს ასახავს გოფმანის მიერ აღწერილ როლურ განსხვავებებს, სადაც სოციალური მოლოდინი განსაზღვრავს ქცევის სტილსა და თვითპრეზენტაციის ფორმას.

საქართველოს კომუნიკაციის ეროვნული კომისიის (“GNCC“) კვლევების (“2023–2024“) მიხედვით, ინტერნეტზე წვდომა საქართველოს მოსახლეობის 88%-ს აქვს, თუმცა, ჩართულობის ხარისხი განსხვავდება რეგიონების, ასაკისა და სოციალური სტატუსის მიხედვით: დედაქალაქში – 95%, ქალაქებში – 91%, სოფლებში – მხოლოდ 72%.

ლუმანის სისტემური თეორიის მიხედვით, ეს განსხვავება ასახავს სოციალური სისტემის დიფერენცირებას: ციფრული რესურსების არათანაბარი განაწილება ქმნის „ჩაკეტილი სისტემების“ ჯიბეებს, სადაც ინფორმაცია ნაკლებად ცირკულირებს.

საქართველოს კომუნიკაციის ეროვნული კომისიის ანგარიშების მიხედვით, ყველაზე პოპულარული პლატფორმებია “Facebook“ (77%), “YouTube“ (64%) და “TikTok“ (42%), ხოლო “Telegram“-ის გამოყენება იზრდება (22%-მდე). სოციალური ქსელები საქართველოში იქცა არა მხოლოდ გართობის, არამედ ინფორმაციული და პოლიტიკური კომუნიკაციის ინსტრუმენტად, რაც ადასტურებს ჰაბერმასის ხედვას საჯარო სივრცის ტრანსფორმაციაზე – მედია გადადის ტრადიციული მაუწყებლობიდან ინტერქტიულ და მოქალაქეზე ორიენტირებულ მოდელზე.

მიუხედავად ამისა, მოსახლეობის 64%-ს არ აქვს მიღებული მედიაწიგნიერების განათლება, რაც ზრდის დეზინფორმაციისადმი მგრძნობელობას. ჰაბერმასის ტერმინოლოგიით, ეს წარმოადგენს „დისკურსულ დეფიციტს“, სადაც მოქალაქეები ვერ ახერხებენ კრიტიკულ მონაწილეობას საჯარო დისკუსიებში.
ამიტომ, ციფრული წვდომა განიხილება არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ, არამედ სოციალურ ფაქტორად – დემოკრატიული ჩართულობის საფუძვლად.

სახალხო დამცველის ანგარიშები (2022–2024) წარმოაჩენს ინფორმაციული თანასწორობის სერიოზულ პრობლემებს რეგიონულ, გენდერულ და ეთნიკურ ჭრილში. სიღარიბე, განათლების დაბალი დონე და ენობრივი ბარიერები ზღუდავს მოქალაქეთა მონაწილეობას ციფრულ მედიასივრცეში. გენდერული ასპექტი განსაკუთრებით მწვავედ ჩანს რეგიონებში, სადაც ქალები ნაკლებად არიან

ჩართულნი საჯარო კომუნიკაციაში ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორების გამო.

სახალხო დამცველის შეფასებით, აუცილებელია სახელმწიფო და არასამთავრობო დონეზე ინტერვენციები: მედიაწიგნიერების პროგრამების გაფართოება, რეგიონული ინტერნეტ ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და საინფორმაციო მრავალფეროვნების ხელშეწყობა. ეს მიზნები სრულად შეესაბამება ჰაბერმასის პრინციპს, რომლის თანახმადაც დემოკრატიული კომუნიკაცია მოითხოვს თანასწორ წვდომას ინფორმაციაზე და საზოგადოების ყველა ჯგუფის ჩართულობას დისკურსში.

საერთაშორისო და ეროვნული კვლევების ანალიზი ცხადყოფს, რომ სოციალური ფაქტორები არა მხოლოდ თან ახლავს კომუნიკაციურ პროცესებს, არამედ უშუალოდ განსაზღვრავს მათ სტრუქტურას, ინტენსივობასა და ხარისხს. ასაკი და თაობათა განსხვავება ზეგავლენას ახდენს ციფრულ ჩართულობასა და საკომუნიკაციო არხების არჩევანზე; განათლების დონე განსაზღვრავს ინფორმაციის კრიტიკული აღქმის უნარსა და დისკურსულ სივრცეში მონაწილეობის ხარისხს; სოციალური სტატუსი და პროფესიული გარემო გავლენას ახდენს ტექნოლოგიურ რესურსზე წვდომასა და კომუნიკაციის შესაძლებლობებზე.

გენდერული ფაქტორი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს თვითპრეზენტაციის ფორმებისა და საჯარო როლების განაწილებაში, ხოლო ციფრული წვდომა და მედიაწიგნიერება იქცევა კომუნიკაციური თანასწორობის ძირითად წინაპირობად. კვლევების მიხედვით, ამ ფაქტორების ერთობლივი მოქმედება განსაზღვრავს, ვინ და რა ფორმით შეძლებს ჩაერთოს თანამედროვე საკომუნიკაციო სივრცეში, რაც კომუნიკაციას გარდაქმნის სოციალური ინტეგრაციის ან, პირიქით, სოციალური გამორიცხვის მექანიზმად.

საერთაშორისო და ქართული კვლევების შედარებითი ანალიზი ცხადყოფს, რომ სოციალური ფაქტორების გავლენა კომუნიკაციის სისტემებზე უნივერსალურია, თუმცა, მისი ინტენსივობა და ფორმა განსხვავდება კულტურულ, ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ პირობებზე დამოკიდებულებით. გლობალურ დონეზე კომუნიკაცია თანდათან იქცა სოციალურ კაპიტალად – რესურსად,

რომელიც განსაზღვრავს ინდივიდის პოზიციას საზოგადოებრივ სივრცეში. საქართველოში კი კომუნიკაციის სოციალური ფუნქცია ჯერ კიდევ დიდწილად დამოკიდებულია ტრადიციულ მედიასა და ტექნოლოგიურ წვდომაზე, რაც ქმნის სისტემურ ასიმეტრიას.

"Quan-Haase et al". (2021) და "CRRC"-ის მონაცემები აჩვენებს, რომ ასაკი ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელია კომუნიკაციური ქცევისა. კანადასა და აშშ-ში ხანდაზმულთა ციფრული ინტეგრაცია მიმდინარეობს თანდათანობით, სოციალური მხარდაჭერის მეშვეობით, ხოლო საქართველოში მათი ჩართულობა კვლავ დაბალია და დამოკიდებულია პირად ინიციატივასა და გარემო ფაქტორზე. ლუმანის სისტემური ხედვით, ეს ასახავს კომუნიკაციური სისტემის ნაწილობრივ ჩაკეტილობას, სადაც გარკვეული სეგმენტები ინფორმაციულად იზოლირებულნი არიან.

ექსტრაპოლაციური ანალიზი მიუთითებს, რომ ამ პროცესის პროგრესისათვის აუცილებელია მიზნობრივი პოლიტიკა – ციფრული განათლებისა და სოციალური ჩართულობის ზრდა ხანდაზმულ მოსახლეობაში.

როგორც "Pew Research" (2024), ისე "GNCC"-ის მონაცემები ადასტურებს, განათლება და სოციალური სტატუსი გავლენას ახდენს ციფრულ ჩართულობასა და ინფორმაციის დამუშავების უნარზე. აშშ-ში განათლება ქმნის დემოკრატიული მონაწილეობის სტრუქტურას, ხოლო საქართველოში განათლება და მედიაწიგნიერება ჯერ კიდევ ელიტური რესურსია, რომელიც ზღუდავს მოქალაქეთა მონაწილეობას საჯაროდისკურსში.

ჰაბერმასის თეორიის მიხედვით, ეს წარმოადგენს დისკურსულ უთანასწორობას – ინფორმაციის თანაბარი ხელმისაწვდომობის უქონლობა აფერხებს კომუნიკაციის ნორმატიულ მიზანს. ექსტრაპოლაციურად, ამ განსხვავების დაძლევა მოითხოვს განათლებისა და ციფრული წიგნიერების სისტემურ ინტეგრაციას, რაც საქართველოს საშუალებას მისცემს თანასწორად ჩაერთოს გლობალურ კომუნიკაციურ დისკურსში.

გენდერული განსხვავებები საერთაშორისო და ადგილობრივ კონტექსტში ერთ-ერთ ყველაზე თვალსაჩინო ფაქტორად რჩება. Pew Research-ისა და CRRC-ის მონაცემებით, ქალები უფრო მეტად იყენებენ ვიზუალურ თვითპრეზენტაციასა და სოციალურ ურთიერთობებზე დაფუძნებულ კომუნიკაციას, ხოლო მამაკაცები – ინფორმაციულ და პოლიტიკურ არხებს. თუმცა, საქართველოში ეს სხვაობა უფრო მკვეთრია, რადგან კულტურული ნორმები ქალთა როლს ხშირად განსაზღვრავენ კერძო სივრცეში. გოფმანის დრამატურგიული მიდგომით, ქალთა საჯარო „სცენა“ საქართველოში ჯერ კიდევ შეზღუდულია და დამოკიდებულია სოციალურ გარემოსა და ეკონომიკურ რესურსზე. გლობალური ტენდენციის ექსტრაპოლაცია მიუთითებს, რომ გენდერული ბალანსის გაუმჯობესება უკავშირდება ციფრული წვდომისა და განათლების დონის ზრდას – პროცესები, რომლებიც განვითარებულ ქვეყნებში უკვე გამყარებული, ხოლო საქართველოში – ფორმირების ეტაპზეა.

“GNCC“-ის კვლევების თანახმად, ინტერნეტზე წვდომა დედაქალაქსა და სოფელს შორის მნიშვნელოვნად განსხვავდება, რაც ქმნის „ინფორმაციულ უფსკრულს“. ლუმანის თეორიის საფუძველზე, ეს ასახავს სისტემურ ჩაკეტილობას, სადაც ინფორმაციული ნაკადები არ არის თანაბრად განაწილებული. გლობალური გამოცდილება აჩვენებს, რომ დეცენტრალიზებული ინფრასტრუქტურა და საჯარო წვდომის პროგრამები ეფექტიანად ამცირებს ამ განსხვავებებს – პრინციპი, რომლის ექსტრაპოლაციაც საქართველოს შემთხვევაში მოითხოვს სახელმწიფოსა და კერძო სექტორის კოორდინაციას.

ჰაბერმასის თეორიის გამოყენებით ნათელია, რომ გლობალურ და ეროვნულ დონეზე კომუნიკაცია ტრადიციული მედიის დისკურსიდან თანდათან გადადის ინტერქტიულ, მოქალაქეზე ორიენტირებულ მოდელზე. თუმცა, განსხვავება დისკურსის ხარისხშია: დასავლურ საზოგადოებებში კომუნიკაცია ემყარება კრიტიკულ აზროვნებასა და მედიაწიგნიერებას, მაშინ როცა ქართულ სივრცეში დომინირებს ემოციური და პერსონალიზებული საუბრის ფორმები. ეს განსხვავება მიუთითებს, რომ გლობალური პრაქტიკების გადმოღება მოითხოვს კულტურულ ადაპტაციას – საჯარო დისკურსის გაძლიერება საქართველოში ვერ

განხორციელდება მხოლოდ ტექნოლოგიური პროგრესით; აუცილებელია კრიტიკული აზროვნებისა და დიალოგური კულტურის განვითარება.

დასკვნა

შედარებითმა ანალიზმა აჩვენა, რომ გლობალური ტენდენციების პირდაპირი ექსტრაპოლაცია ქართულ რეალობაზე შეუძლებელია შესაბამისი ინტერპრეტაციული ადაპტაციის გარეშე, რომელიც ითვალისწინებს ქვეყნის სოციალურ, კულტურულ და ეკონომიკურ სპეციფიკას. მიუხედავად ამისა, გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი პარალელი: ასაკი და თაობათა განსხვავება განსაზღვრავს ციფრულ ჩართულობას; განათლება და სოციალური სტატუსი ქმნის ინფორმაციული შესაძლებლობების უთანასწორობას; გენდერული ფაქტორი გავლენას ახდენს თვითპრეზენტაციის ფორმებზე; ხოლო ციფრული წვდომა წარმოადგენს სოციალური ინტეგრაციის ერთ-ერთ მთავარ წინაპირობას.

კვლევამ დაადასტურა, რომ საქართველოს კომუნიკაციური სისტემა ვითარდება გლობალური ტენდენციების პარალელურად, თუმცა, დროითი და სტრუქტურული ასიმეტრიებით. კომუნიკაცია თანამედროვე პირობებში გარდაიქმნა სოციალურ რესურსად, რომელიც განსაზღვრავს ინდივიდის პოზიციას ინფორმაციულ სივრცეში, მაშინ, როცა ციფრული უთანასწორობა და მედიაწიგნიერების დეფიციტი კვლავ ზღუდავს სრულფასოვან ჩართულობას.

თეორიული ანალიზი ცხადყოფს, რომ კომუნიკაცია ერთდროულად მოქმედებს როგორც სოციალური ინტერაქციის, ისე სისტემური ორგანიზების მექანიზმად, რაც ხაზს უსვამს სოციალური ფაქტორების ურთიერთდაკავშირებულ და კომპლექსურ ბუნებას.

საბოლოოდ, კომუნიკაციური თანასწორობის მიღწევა მოითხოვს არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ ხელმისაწვდომობას, არამედ სოციალური ჩართულობის კულტურის, კრიტიკული აზროვნებისა და მედიაწიგნიერების განვითარებას. აღნიშნული მიმართულებები წარმოადგენს საფუძველს უფრო ინკლუზიური და თანასწორობაზე დაფუძნებული კომუნიკაციური გარემოს ჩამოყალიბებას საქართველოში.

რეკომენდაციები

კვლევის შედეგების საფუძველზე შესაძლებელია რამდენიმე პრაქტიკული რეკომენდაციის ფორმულირება. პირველ რიგში, პრიორიტეტული უნდა გახდეს მედიაწიგნიერებისა და ციფრული განათლების სისტემური ინტეგრაცია როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ განათლებაში, განსაკუთრებით ხანდაზმული და მოწყვლადი ჯგუფებისთვის.

მეორე მხრივ, აუცილებელია რეგიონული ციფრული ინფრასტრუქტურის გაძლიერება, რათა შემცირდეს ინფორმაციული უთანასწორობა ქალაქსა და სოფელს შორის. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ქალთა ჩართულობის ზრდას საჯარო და ციფრულ კომუნიკაციურ სივრცეში, რაც ხელს შეუწყობს გენდერული ასიმეტრიების შემცირებას.

აღნიშნული ნაბიჯები შექმნის საფუძველს უფრო ინკლუზიური, დემოკრატიული და თანასწორობაზე დაფუძნებული კომუნიკაციური გარემოს ჩამოყალიბებას, სადაც სოციალური ფაქტორი აღარ იქნება ბარიერი, არამედ რესურსი საზოგადოებრივი დისკურსის განვითარებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

Caucasus Research Resource Centers (CRRC). 2024. *Caucasus Barometer 2022–2024: Media and Communication Indicators.* Research Report, Tbilisi: Caucasus Research Resource Centers (CRRC).

Georgian National Communications Commission (GNCC). 2024. *Annual Report on Media Consumption and Digital Inclusion in Georgia, 2023–2024.* Research Report, Tbilisi: Georgian National Communications Commission (GNCC).

Goffman, Erving. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life.* Garden City, NY: Doubleday.

Habermas, Jürgen. 1984. *The Theory of Communicative Action.* Boston: Beacon Press.

Luhmann, Niklas. 1995. *Social Systems.* Stanford: Stanford University Press.

Meltwater and We Are Social. 2025. *Digital 2025 Global Overview Report.* Research Report, Singapore: We Are Social.

Office of the Public Defender of Georgia (Ombudsman). 2024. *Equality and Access to Information: Annual Human Rights Report 2024.* Annual Report, Tbilisi: Office of the Public Defender of Georgia.

Pew Research Center. 2024. *Social Media Use in 2024.* Research Report, Pew Research Center: Washington, D.C.

Quan-Haase, Anabel, Harper, Todd, Welman, Barry. 2021. "Communication in the Life Course: Social Support in East York." *Canadian Journal of Communication* 46 (3): 521–544. doi:10.22230/cjc.2021v46n3a4001.